

Datum 4 juli 2025
Van 5.1.2e 1.2e
Aan Gemeente Groningen
Onderwerp Droom dagopvang gebaseerd op 'Fountain House'

1.1 Aanleiding

Het Leger des Heils en de gemeente staan voor de gezamenlijke opgaven om een nieuwe, passende locatie te vinden voor de dagopvang voor dak- en thuisloze mensen in de stad Groningen. De huidige voorziening voldoet onvoldoende in de behoefte aan ruimte, rust en ondersteuning die deze kwetsbare groep mensen nodig heeft. In dit kader zijn we in een gezamenlijke verkenning ten aanzien van het pand aan de Nieuwe Boteringestraat 28/30 dat binnenkort beschikbaar komt. Echter dit monumentale gebouw biedt aanzienlijk meer ruimte dan enkel nodig is voor de huisvesting van de dagopvang.

Deze unieke kans nodigt uit om 'te dromen' en breder te denken dan alleen het verplaatsen van de bestaande opvangfunctie. Het pand biedt mogelijkheden voor een vernieuwende invulling waarin opvang, dagbesteding, herstel en participatie hand in hand kunnen gaan. In dat licht willen we in deze memo verkennen of en hoe het concept van het Fountain House – een inspirerend voorbeeld dat we eerder in New York hebben bezocht – vertaald kan worden naar de Groningse context.

Fountain House is een bewezen model waarin mensen met een psychische kwetsbaarheid actief meedoen in een gemeenschap die gericht is op herstel, zingeving en wederkerigheid. Met dit conceptplan willen we een eerste aanzet geven tot een integrale visie op de mogelijke invulling van de Nieuwe Boteringestraat 28/30, waarin de dagopvang een centrale plek krijgt, maar nadrukkelijk onderdeel is van een bredere, inclusieve benadering.

1.2 Model 'Fountain House'

Het model is een herstelgerichte benadering voor mensen met een psychische kwetsbaarheid. Werk, structuur, sociale verbinding en wederkerigheid staan centraal. Het model bevordert eigen regie, zingeving en maatschappelijke participatie, en biedt een veilige plek waar mensen zich gewaardeerd en betrokken voelen

1.2.1 Wat is Fountain House?

Fountain House is een toonaangevend model voor herstelgerichte geestelijke gezondheidszorg, opgericht in 1948 in New York. Het is de grondlegger van het zogeheten clubhouse model, dat wereldwijd meer dan 300 keer is gerepliceerd.

1.2.2 Kernprincipes van het Clubhouse Model

Het clubhouse model is een herstelgericht model voor mensen met psychische kwetsbaarheid. In een clubhuis werken leden (mensen die er komen en ervaringskennis hebben) en stafleden (betaalde medewerkers) samen aan dagelijkse taken, zoals administratie, koken, werkvoorbereiding en sociale activiteiten. Het doel is sociale inclusie, empowerment en re-integratie in de maatschappij:

- Lidmaatschap in plaats van bezoeker of cliënt zijn: iedereen is lid en het lidmaatschap is vrijwillig en zonder einddatum.
- Gelijkwaardigheid: leden en staf werken zij aan zij in alle aspecten van het dagelijks functioneren van het huis.
- Herstel door gemeenschap: de focus ligt op sociale verbondenheid, werk, opleiding en zingeving.
- Werkgerichte dagbesteding: leden nemen deel aan betekenisvolle taken zoals administratie, koken, tuinieren, en communicatie.
- Transitie naar werk en onderwijs: clubhouses bieden ondersteuning bij het vinden van werk, stages en het hervatten van studie.
- Geen medische focus: er is geen therapie of behandeling op locatie; het draait om sociale gezondheid en empowerment.

1.2.3 Vergelijkbare initiatieven in Nederland

In Amsterdam is De Waterheuvel, een clubhuis gebaseerd op de principes van Fountain House. De Waterheuvel is een plek waar leden (de mensen die er komen) samen met stafleden het clubhuis draaiende houden. Dit doen ze door middel van zinvol werk, zoals in de keuken, administratie, receptie of zaalverhuur.

De kern van De Waterheuvel is het bieden van structuur, sociale verbinding en zingeving, zonder druk of verplichting. Leden bepalen zelf hun betrokkenheid en tempo. Er is geen therapie of behandeling; het draait om herstel door participatie en het doorbreken van sociaal isolement.

1.3 Verkenning 'droom' in Groningen

In het kader van de zoektocht naar een nieuwe invulling van de dagopvang voor dak- en thuislozen in Groningen is er contact geweest met De Waterheuvel in Amsterdam, een clubhuis dat al jarenlang werkt volgens het Fountain House-model. Hun ervaringen bieden waardevolle inzichten voor een mogelijke vertaling van dit concept naar de Groningse context.

Deze verkenning vormt een eerste stap in het onderzoeken van de haalbaarheid en wenselijkheid van een clubhuisachtige invulling in Groningen, als aanvulling op de bestaande opvangfunctie.

1.3.1 De inrichting van de fysieke locatie als clubhuis

De fysieke omgeving speelt een cruciale rol in het slagen van zowel de dagopvang als een mogelijk clubhuisconcept. De locatie aan de Nieuwe Boteringestraat biedt met haar ruime opzet en centrale ligging een unieke kans om een plek te creëren die uitnodigend, veilig en activerend is voor mensen in een kwetsbare positie.

Bij de inrichting van de dagopvang staat rust, overzicht en toegankelijkheid centraal. Er moet een grote ruimte zijn voor ontmoeting, verschillende hoekjes waar iemand zich rustig wat terug kan trekken en waar begeleiding en herstel mogelijk is in een omgeving die niet stigmatiserend aanvoelt.

Daarnaast biedt het pand mogelijkheden om, in lijn met het Fountain House-model, een of meerdere ruimtes in te richten als clubhuis: een plek waar leden samen met medewerkers het dagelijks reilen en zeilen vormgeven. Denk aan een gezamenlijke ruime keuken, werkruimtes, een creatieve hoek, een buitenruimte met terras en mogelijkheid tot tuinieren en/of een administratieve balie. De inrichting moet laagdrempelig en huiselijk zijn, maar ook functioneel en uitnodigend om actief mee te doen. Het clubhuis is geen zorginstelling, maar een gemeenschap waarin iedereen ertoe doet en bijdraagt op zijn of haar eigen tempo. Deze fysieke inrichting vormt de basis voor een bredere visie op herstel, participatie en inclusie, midden in de stad.

1.3.2 Organisatie en personeel

Het principe binnen het clubhuis is dat leden en medewerkers samen verantwoordelijk zijn voor het dagelijks reilen en zeilen. Er is sprake van gelijkwaardigheid en gedeeld eigenaarschap waar geen hiërarchisch onderscheid bestaat tussen hulpverlener en deelnemer.

Het personeel bestaat uit een klein, vast team van begeleiders met een brede rol. Zij zijn geen behandelaars, maar meewerkende collega's die samen met de leden activiteiten organiseren, structuur bieden en een veilige, stimulerende omgeving creëren. Hun rol is faciliterend, motiverend en verbindend. Daarnaast is er ruimte voor vrijwilligers, ervaringsdeskundigen en mogelijk stagiairs, die kunnen bijdragen aan de diversiteit en dynamiek van het clubhuis.

De organisatievorm vraagt om medewerkers met een open houding, creativiteit en het vermogen om mensen in hun kracht te zetten, altijd met oog voor herstel, participatie en wederkerigheid. Het vraagt training om vaardigheden eigen te maken die binnen de principes het clubhouse model gehanteerd worden.

1.3.3 Leden en betrokkenheid

Om lid te worden heb je er niet perse een indicatie of diagnose nodig. Er is een open 'inschrijving' voor mensen die een psychische kwetsbaarheid hebben of ervaren. Iedereen die zich herkent in de doelgroep en wil meedoen is welkom.

Van leden wordt verwacht dat zij actief bijdragen aan het clubhuis, op een manier en in een tempo dat bij hen past. Deelname is vrijwillig, maar niet vrijblijvend: het clubhuis draait op de inzet van de leden zelf. Zij helpen bijvoorbeeld mee in de keuken, bij de administratie, het organiseren van activiteiten of het onderhouden van de ruimte. Zo ontstaat een gevoel van eigenaarschap, betrokkenheid en wederkerigheid.

Het uitgangspunt is: iedereen heeft iets te bieden. Door samen te werken aan een betekenisvolle daginvulling, ontstaat een gemeenschap waarin mensen zich gezien, gewaardeerd en verbonden voelen.

In de Groningse context kunnen de mensen die dak- of thuisloos zijn ook meedoen, mits zij voldoende stabiliteit ervaren om deel te nemen aan een gezamenlijke dagstructuur. Wellicht zal dat niet voor iedere bezoeker gelden, al is het ook zo dat een stimulerende omgeving wel heel positief bijdraagt aan het toch mee willen doen.

1.3.4 Partners

Voor het realiseren van een clubhuis in Groningen is samenwerking met diverse partners van groot belang. Het clubhuis is geen op zichzelf staand initiatief, maar een plek die juist in verbinding met de stad en haar netwerken tot bloei komt. Verschillende organisaties kunnen op uiteenlopende manieren bijdragen met expertise, ondersteuning, doorverwijzing of het bieden van kansen voor participatie.

De gemeente Groningen speelt een centrale rol als beleidsmaker en kan het clubhuis verbinden aan bredere ontwikkelingen binnen het sociaal domein. Zorg- en Welzijnsorganisaties zoals de collega MO-organisaties, 5.1.21, kunnen bijdragen met begeleiding, herstelondersteuning en het bereiken van de doelgroep.

Ook woningcorporaties zijn belangrijke partners, zeker wanneer het clubhuis zich richt op mensen die (tijdelijk) dakloos zijn. Zij kunnen meedenken over huisvesting en woonbegeleiding. Voor de invulling van werk- en dagbesteding zijn er kansen voor samenwerking met organisaties die zich bezig houden met participatie.

1.3.5 Financiering

De realisatie van een clubhuis vraagt om een doordachte en duurzame financieringsaanpak. Omdat het clubhuis geen traditionele zorginstelling is, maar een herstelgerichte gemeenschap, past het niet vanzelfsprekend binnen bestaande financieringsstructuren. Tegelijkertijd zijn er diverse mogelijkheden om de benodigde middelen bijeen te brengen, zowel voor de opstartfase als voor de structurele inbedding op de langere termijn.

Voor de opstartfase kan gedacht worden aan een combinatie van gemeentelijke middelen, fondsenwerving en samenwerking met maatschappelijke partners. De gemeente Groningen kan hierin een belangrijke rol spelen, bijvoorbeeld via budgetten binnen het sociaal domein, maatschappelijke opvang of participatie. Daarnaast zijn er landelijke fondsen zoals het Kansfonds, Oranje Fonds, VSBfonds of ZonMw, die initiatieven ondersteunen op het gebied van herstel, participatie en armoedebestrijding. Onderwijsinstellingen kunnen via stages of onderzoek bijdragen aan de ontwikkeling van het clubhuis, en vrijwilligers of ervaringsdeskundigen kunnen een waardevolle rol spelen in de uitvoering, wat de personele lasten verlicht.

Tot slot zijn ook lokale ondernemers en buurtinitiatieven waardevolle partners. Zij kunnen naast een bijdrage aan de financiële basis, ook een belangrijke bijdrage leveren aan de maatschappelijke inbedding en zichtbaarheid van het clubhuis in de wijk.

Op termijn is het van belang om te verkennen hoe het clubhuis structureel gefinancierd kan worden. Dit vraagt om een nadere uitwerking in samenwerking met beleidsmakers, financiers en betrokken partners. Daarbij is het wenselijk om het clubhuis te positioneren als een waardevolle aanvulling op het bestaande aanbod in de stad, met een duidelijke plek binnen het bredere herstel- en participatiebeleid.

1.3.6 Advies bij mogelijke opstart van deze droom

De Waterheuvel adviseert om stapsgewijs te werk te gaan, waarbij de eerste stap zou zijn om de dagopvang te verhuizen naar de Nieuwe Boteringestraat 28/30 en deze locatie functioneel en gastvrij in te richten. Wanneer de basis van de nieuwe dagopvanglocatie gelegd is, kan er op kleine schaal worden gestart met het clubhuisconcept, bijvoorbeeld door één ruimte of activiteit

in te richten volgens de uitgangspunten van Fountain House. Zo kan er geleidelijk ervaring worden opgedaan en kan het concept organisch groeien.

De Waterheuvel heeft aangeboden heel graag mee te denken over de vormgeving van het concept, evenals training en opstart. Hoewel De Waterheuvel vooral werkt met mensen die al een woning hebben, zien zij kansen om het model ook toepasbaar te maken voor de doelgroep van dak- en thuislozen. Wel benadrukken zij dat het belangrijk is om goed uit te denken hoe de combinatie van opvang en clubhuis gecombineerd kan worden.

Het clubhuisconcept biedt een waardevolle aanvulling op de bestaande dagopvang en kan voor veel mensen een belangrijke stap zijn in hun herstel, doordat het structuur, zingeving en gemeenschap biedt. Het is laagdrempelig en heeft tegelijkertijd een uitnodigende en activerende aanpak. Mensen worden niet verplicht, maar juist verleid om mee te doen, door betekenisvol werk, sociale verbinding en een gevoel van eigenaarschap. Tegelijkertijd blijft het essentieel dat er ruimte is en blijft voor mensen die (nog) niet toe zijn aan deelname, zodat iedereen zich welkom en gezien voelt – ongeacht waar iemand zich bevindt in zijn of haar proces.